

Стрілок І.І.

ОСОБЛИВОСТІ РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ СУДНОПЛАВНИХ КОМПАНІЙ

В представленій статті викладено поетапний розрахунок рейтингового оцінювання судноплавних компаній за запропонованим методичним підходом, який дозволяє дослідити не лише фінансову, але й виробничу, технічну, споживчу, соціальну, маркетингову та інші сфери діяльності підприємства, котрі у своїх взаємозв'язках створюють визначальний вплив на ефективність його функціонування.

Ключові слова: судноплавні компанії, полікритеріальна методика, рейтингове оцінювання.

Постановка проблеми. Для ведення бізнес-процесів з судноплавними компаніями перед клієнтами та іншими зацікавленими суб'єктами водного транспортного ринку виникає проблема недостатності інформації про стан діяльності підприємств в галузі, але складні методики рейтингування апробувати для судноплавних компаній дуже складно. Тому існує затребуваність у формуванні рейтингового оцінювання, яке охоплює відкрити, актуальну інформацію про підприємство та не надто складні розрахунки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковими та практичними проблемами формування рейтингових оцінок судноплавних компаній займались вчені О.В. Воркунова [1], Г.А. Тимченко [2], В.А. Котлубай [3] та ін., серед дослідницьких центрів – Міжнародний економічний рейтинг «Ліга кращих» [4].

Враховуючи суттєвий внесок науковців у розвиток цього комплексного питання, завданням на сьогодні є підвищення наукової обґрунтованості та ефективності застосування методичного підходу до рейтингового оцінювання на основі полікритеріальної методики.

Невирішена частина проблеми. При рейтингуванні судноплавних компаній України показовим є підхід до оцінювання фінансових показників, результат якого недостатньо інформативний для обґрунтованих управлінських рішень. Адже, на сьогоднішній день, судноплавні компанії ставлять перед собою завдання, які не обмежуються перевезенням, а включають повний спектр супутніх послуг для кращого задоволення потреб споживачів та створення конкурентних переваг на ринку. Отже, особливістю оцінювання таких підприємств є врахування як фінансово-виробничої, споживчої сторони, так і корпоративної соціальної відповідальності.

Метою дослідження є проведення практичної апробації запропонованого методичного підходу до рейтингування судноплавних компаній на основі полікритеріальної методики.

Виклад основного матеріалу. Для здійснення поелементного багатокритеріального рейтингування обрано провідні судноплавні компанії України. Аналіз фінансово-економічних показників, представлений в табл. 1, здійснений виключно за даними публічної звітності підприємств і включає узагальнені та найважливіші показники роботи судноплавних компаній.

**Показники фінансово-господарської діяльності судноплавних компаній
за 2013 р.**

№ п.п	Фінансові показники діяльності судноплавних компаній	ПАТ «СК «Укррічфлот»	ПрАТ «Українське Дунайське Пароплавання»	KDM Shipping	ВАТ «Югрефтрансфлот»	СК «Укрферрі»
Показники оцінки ліквідності						
1	$K_{\text{поточної ліквідності}}$	0,11	0,34	1,89	1,20	0,76
2	$K_{\text{абсол. ліквідності}}$	0,02	0,03	1,36	0,51	0,20
3	$K_{\text{покриття}}$	1,06	0,96	1,96	1,63	1,26
4	$K_{\text{маневреності}}$	0,02	-0,06	0,21	0,03	0,30
Показники фінансової стійкості						
5	$K_{\text{автономії}}$	0,71	0,40	0,82	0,96	0,46
6	$K_{\text{фін. стійк.}}$	2,43	0,66	2,90	23,42	0,85
7	$K_{\text{інвестування}}$	0,91	0,87	1,26	1,02	1,50
Показники оцінки ділової активності						
8	$K_{\text{загал. оборотн. капіталу}}$	0,59	1,03	0,54	0,05	2,37
9	$K_{\text{оборотн. матер. обор.к.}}$	11,96	9,60	38,59	8,68	17,75
10	$K_{\text{оборотн. дебіт. заборг.}}$	40,98	6,56	5,71	1,74	7,69
11	$K_{\text{оборотн. кредит. заборг.}}$	3,61	2,03	3,03	1,19	4,27
12	$K_{\text{оборотн. найб. ліквід. к.}}$	0,90	2,27	0,83	0,05	7,53
13	$K_{\text{оборотн. вл. капіталу}}$	0,99	2,62	0,66	0,05	5,01
14	$K_{\text{оборотн. оборотн.к.}}$	61,10	-46,71	3,14	1,91	16,44
15	$\text{Фондовід. осн. к. й ін. НА}$	190,2	17,21	2,23	2,33	20,88
Показники оцінки прибутковості господарської діяльності						
16	$R_{\text{активів}}$	-0,02	-0,11	2,32	0,00049	0,0005
17	$R_{\text{основних засобів}}$	-0,04	-0,37	8,54	0,00077	0,0630
18	$R_{\text{власного капіт.}}$	-0,05	-0,43	2,83	0,00080	0,0419
19	$R_{\text{прибутку}}$	-0,05	-0,16	4,32	0,02000	0,0084
Показники оцінки ефективності управління						
20	Прибуток	-20436	-46852	100	90	1899

В табл. 2 занесені найважливіші показники, які характеризують виробничу сторону діяльності судноплавних компаній, а саме: стан рівня технічного оснащення транспортного флоту, обсяги робіт та послуг перевезення, продуктивність праці.

Таблиця 2

Виробничі показники діяльності судноплавних компаній за 2013 р.

№ п.п.	Виробничі показники	Коефіцієнт придатн. осн. засобів	Середня вантажопідйом. флоту, т	Продуктивність праці, млн.ткм	Вантажообіг, млн.ткм	Пасажиробор., тис.пас.км
1	ПАТ «СК «Укррічфлот»	0,79	1,67	0,001	2,02	0,89
2	ПрАТ «УДП»	0,11	1,34	0,001	2,47	0,01
3	KDM Shipping	0,20	3,00	0,003	0,64	0,13
4	ПАТ «Югрефтрансфлот»	0,87	5,00	0,022	4,34	0
5	СК «Укрферрі»	0,22	10,2	0,006	1,20	0,05

Вихідні дані порівняльної рейтингової оцінки записуються у вигляді матриць: за фінансовими показниками (a_{ij}) та за виробничими показниками (v_{ij}), де у стовпчиках записані судноплавні компанії ($j=1,2,3,\dots,m$), а по рядках – показники діяльності ($i=1,2,3,\dots,n$). В матриці $opt, max a_{ij}$ та $max v_{ij}$ розраховуємо еталонне підприємство шляхом вибору максимального значення по підприємствах відповідно.

$$a_{ij} = \begin{pmatrix} 0,1072 & 0,3414 & 1,8856 & 1,1996 & 0,7600 \\ 0,0190 & 0,0327 & 1,3559 & 0,5124 & 0,2045 \\ 1,0592 & 0,9566 & 1,9640 & 1,6256 & 1,2597 \\ 0,0162 & -0,0561 & 0,2087 & 0,0254 & 0,3047 \\ 0,7083 & 0,3987 & 0,8220 & 0,9598 & 0,4599 \\ 2,4283 & 0,6630 & 2,8988 & 23,418 & 0,8493 \\ 0,9092 & 0,8655 & 1,2638 & 1,0239 & 1,5042 \\ 0,5999 & 1,0309 & 0,5385 & 0,0470 & 2,3684 \\ 11,963 & 9,6015 & 38,592 & 8,6786 & 17,749 \\ 40,984 & 6,5617 & 5,7115 & 1,7352 & 7,6857 \\ 3,6147 & 2,0257 & 3,0255 & 1,1924 & 4,2694 \\ 0,8983 & 2,2683 & 0,8280 & 0,0496 & 7,5333 \\ 0,9881 & 2,6209 & 0,6552 & 0,0485 & 5,0083 \\ 61,103 & -46,711 & 3,1385 & 1,9061 & 16,438 \\ 190,23 & 17,213 & 2,2317 & 2,3271 & 20,878 \\ -0,0200 & -0,1100 & 2,3200 & 0,0007 & 0,0005 \\ -0,0414 & -0,3718 & 8,5400 & 0,0008 & 0,0630 \\ -0,0456 & -0,4295 & 2,8300 & 0,0008 & 0,0419 \\ -0,0461 & -0,1639 & 4,3200 & 0,0155 & 0,0084 \\ -20436 & -46852 & 100 & 90 & 1899 \end{pmatrix} \quad \begin{matrix} opt, \\ max = \end{matrix} \begin{pmatrix} 0,8 \\ 0,2 \\ 2 \\ 0,48 \\ 0,9 \\ 1 \\ 1 \\ 2,36 \\ 38,59 \\ 40,98 \\ 4,26 \\ 7,53 \\ 5,00 \\ 61,1 \\ 190,2 \\ 2,32 \\ 8,54 \\ 2,83 \\ 4,32 \\ 1899 \end{pmatrix}$$

$$v_{ij} = \begin{pmatrix} 0,79 & 0,11 & 0,2 & 0,87 & 0,22 \\ 1,67 & 1,34 & 3 & 5 & 10,2 \\ 0,001 & 0,001 & 0,003 & 0,022 & 0,006 \\ 2,02 & 2,47 & 0,64 & 4,34 & 1,2 \\ 0,89 & 0,01 & 0,13 & 0 & 0,05 \end{pmatrix} \quad \begin{matrix} max = \end{matrix} \begin{pmatrix} 0,87 \\ 10,2 \\ 0,022 \\ 4,34 \\ 0,89 \end{pmatrix}$$

Потім вихідні дані матриць a_{ij} та v_{ij} необхідно стандартизувати відносно відповідного показника еталонного підприємства за формулами:

$$x_{ij}^{\Phi} = \frac{a_{ij}}{opt, max a_{ij}} \quad \text{– для фінансових показників,} \quad (1)$$

$$x_{ij}^B = \frac{v_{ij}}{max v_{ij}} \quad \text{– для виробничих показників,} \quad (2)$$

де x_{ij} – стандартизовані показники стану j -го підприємства водного транспорту;
 a_{ij} – фактичні значення показника j -го підприємства водного транспорту.

$$x_{ij}^{\Phi} = \begin{pmatrix} 0,1340 & 0,4268 & 2,3570 & 1,4995 & 0,9500 \\ 0,0950 & 0,1635 & 6,7795 & 2,5620 & 1,0225 \\ 0,5296 & 0,4783 & 0,9820 & 0,8128 & 0,6298 \\ 0,0338 & -0,1169 & 0,4348 & 0,0529 & 0,6347 \\ 0,7870 & 0,4430 & 0,9133 & 1,0664 & 0,5110 \\ 2,4283 & 0,6630 & 2,8988 & 23,418 & 0,8493 \\ 0,9092 & 0,8655 & 1,2638 & 1,0239 & 1,5042 \\ 0,6121 & 1,0519 & 0,5495 & 0,0480 & 2,4167 \\ 0,3100 & 0,2488 & 1,0000 & 0,2249 & 0,4599 \\ 0,3162 & 0,0506 & 0,0441 & 0,0134 & 0,0592 \\ 0,0517 & 0,0290 & 0,0433 & 0,0170 & 0,0610 \\ 0,3957 & 0,9992 & 0,3648 & 0,0219 & 3,3186 \\ 0,3771 & 1,0003 & 0,2501 & 0,0185 & 1,9115 \\ 1,0000 & -0,7645 & 0,0514 & 0,0312 & 0,2690 \\ 1,0001 & 0,0905 & 0,0117 & 0,0122 & 0,1097 \\ -0,0086 & -0,0474 & 1 & 0,0003 & 0,0002 \\ -0,0048 & -0,0435 & 1 & 0,0001 & 0,0073 \\ -0,0161 & -0,1518 & 1 & 0,0003 & 0,0148 \\ -0,0107 & -0,0379 & 1 & 0,0036 & 0,0019 \\ -0,8727 & -2,0009 & 0,0042 & 0,0038 & 0,0811 \end{pmatrix}$$

$$x_{ij}^B = \begin{pmatrix} 0,9080 & 0,1264 & 0,2298 & 1 & 0,2528 \\ 0,1637 & 0,1313 & 0,2941 & 0,4901 & 1 \\ 0,0454 & 0,0454 & 0,1363 & 1 & 0,2727 \\ 0,4654 & 0,5691 & 0,1474 & 1 & 0,2765 \\ 1 & 0,0112 & 0,1460 & 0 & 0,0561 \end{pmatrix}$$

Далі для кожної аналізованої судноплавної компанії визначимо його рейтингову оцінку за групами показників:

$$R_j^{\Phi} = \sqrt{(1 - x_{1j}^{\Phi})^2 + (1 - x_{2j}^{\Phi})^2 + \dots + (1 - x_{nj}^{\Phi})^2}, \quad (3)$$

та
$$R_j^B = \sqrt{(1 - x_{1j}^B)^2 + (1 - x_{2j}^B)^2 + \dots + (1 - x_{nj}^B)^2}, \quad (4)$$

де R_j^{Φ} – рейтингова оцінка за фінансовими показниками для j -го підприємства;

R_j^B – рейтингова оцінка за виробничими показниками для j -го підприємства;

$x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{nj}$ – стандартизовані показники j -го підприємства.

Результати розрахунку рейтингових оцінок R_j^{Φ} та R_j^B для судноплавних компаній та присвоєння їм рейтингу в порядку убування рейтингової оцінки наведені в табл. 3.

На наступному етапі формуємо рейтингові оцінки за споживчими та корпоративно-соціальними показниками судноплавних компаній.

Рейтингова оцінка судноплавних компаній за фінансовими та виробничими показниками

№ п. п.	Судноплавні компанії	Рейтингова оцінка за фінансовими показниками, R_j^F	Місце	Рейтингова оцінка за виробничими показниками, R_j^B	Місце
1	ПАТ «СК«Укррічфлот»	13,20	3	1,38	2
2	ПрАТ «УДП»	32,68	5	1,89	5
3	KDM Shipping	6,99	2	1,81	4
4	ПАТ«Югрефтрансфлот»	22,73	4	1,12	1
5	СК «Укрферрі»	1,81	1	1,58	3

В табл. 4 наведений розрахунок частки судноплавних компаній на ринку по відношенню до обсягу реалізованої продукції у 2013 р. для порівняння зі споживчими показниками підприємств.

Таблиця 4

Частка судноплавної компанії на ринку, %

№ п.п	Судноплавні компанії	Обсяг реалізованої продукції (тис. грн.)	Частка ринку компанії, %
1	ПАТ «СК «Укррічфлот»	219 120	22,5
2	ПрАТ «УДП»	275 569,8	28,3
3	KDM Shipping	231 248	23,7
4	ПАТ «Югрефтрансфлот»	5 806	0,59
5	СК «Укрферрі»	113 580	11,67
6	Інші	404 562	13,24
7	Всього	972 800	100

Споживчі показники судноплавних компаній за 2013 р. зображено в табл. 5. Ці показники поділяються як за характером самого показника, так і за методом присвоєння балів.

Таблиця 5

Споживчі показники діяльності судноплавних компаній

№ п. п.	Судноплавні компанії	Результати рейтингування споживчого показника														Загальний рейтинг		
		Контейнерні перевезення	Комбіновані перевезення	Складські приміщення	Фрахтування суден	Агентування флоту	Страхування вантажів та пасажирів	Оренда чи продаж пратсп. засобів, майна	Кредит	Гарантії своєчасності доставки	Частка ринку компанії, %	Термін роботи на ринку (днів роб.)	Середній вік флоту (технічні можливості)	Сума балів	Узагальнювача рейтингова оцінка			
Виробнича сфера споживчого показника												Маркетингова сфера споживчого показника						
1	ПАТ"СК "Укррічфлот"	1	0	1	1	1	1	1	1	1	22,5	3	22	4	33	3	18	1
2	Українське Дунайське пароплавання	1	0	0	0	1	1	1	0	1	28,3	5	70	5	33,5	2	17	2
3	KDM Shipping	0	0	0	0	1	0	1	1	1	23,7	4	13	1	35,5	1	10	5
4	Югрефтрансфлот	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0,59	1	19	3	14	5	15	4
5	Укрферрі	1	1	1	1	1	1	0	1	1	11,67	2	18	2	29,5	4	16	3

Показники, які відносяться до виробничої сфери, оцінюються шляхом присвоєння балу – 1 або 0. Показники маркетингової сфери, а саме: показник «частка ринку компанії та термін роботи на ринку» за шкалою від 1 до 5 балів – 5 балів отримує СК з найбільшою часткою охоплення ринку, 1 бал – з найменшою.

Середній вік флоту оцінюється шляхом присвоєння: 5 балів отримує підприємство з показником найменшого значення, 1 бал – з найбільшим значенням середнього віку флоту.

Для більш повної рейтингової оцінки судноплавних компаній зібрано дані щодо показників корпоративної соціальної відповідальності, які наведено в табл.б.

Таблиця 6

Показники корпоративної соціальної відповідальності діяльності судноплавних компаній

№	Об'єкти рейтингування	Взаємодія з інвесторами, ЗМІ, та ін.		та/ або КСВ підприємства охоплює базові розділи:											Загальний рейтинг	
		Сформована політика КСВ	Широчини соціального звіту	Взаємодія з працівниками, ветеранами			Взаємодія з суспільством в цілому, довіллям					Взаємодія з клієнтами, партнерами			Сума балів	Узагальнена рейтингова оцінка
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	ПАТ«СК «Укррічфлот»	0	0	0	1	1	0	0	1	0	1	1	0	0	5	2
2	ВАТ «Українське Дунайське Паропластво»	0	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	0	0	7	1
3	KDM Shipping	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2	3
4	ПАТ «Югрефтрансфлот»	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	1	1	0	7	1
5	СК «Укрферрі»	0	0	0	1	0	1	1	1	1	0	0	0	0	5	2

В табл. 7 наведені результати рейтингування судноплавних компаній України за групами показників (фінансові, виробничі, споживчі та корпоративної соціальної відповідальності) та розрахована їх загальна рейтингова оцінка з присвоєнням місця. Найуспішнішим буде підприємство з найменшою кількістю набраних балів по часткових рейтингах.

Таблиця 7

Узагальнення результатів рейтингування судноплавних компаній

№ п.п.	Судноплавні компанії	Часткові рейтингові оцінки за групами показників, Ro^i					Місце в рейтингу
		Фінансові показники	Виробничі показники	Споживчі показники	Показники КСВ	Сума балів	
1	СК «Укрферрі»	1	3	3	1	8	1
2	ПАТ «СК «Укррічфлот»	3	2	1	2	8	2
3	ПАТ«Югрефтрансфлот»	4	1	4	1	10	3
4	ПрАТ «УДП»	5	5	2	1	13	4
5	KDM Shipping	2	4	5	3	14	5

За результатами рейтингової оцінки найкращими судноплавними компаніями у 2013 р. були СК «Укрферрі» та ПАТ «СК «Укррічфлот», які отримали однакову суму балів. Оскільки СК «Укрферрі» показало максимальну успішність у фінансовій та соціальній сферах оцінювання, йому присвоюється перше місце.

Отримані результати свідчать, що полікритеріальне рейтингове оцінювання судноплавних компаній на базі формування часткових рейтингових оцінок та узагальненого рейтингу дає змогу оцінити позицію конкретного об'єкта рейтингування серед його конкурентів та виявити сильні та слабкі сторони діяльності учасників рейтингування.

Висновок. При використанні запропонованого методичного підходу забезпечуються передумови не лише для формування інтегрального рейтингового показника, що комплексно відображатиме стан об'єкта рейтингування та його конкуренту позицію у рейтингу. Також можливе відстеження сили та напряму поелементного впливу кожної із зазначених сфер на підсумкове значення рейтингу з метою прийняття управлінських рішень щодо доцільності реалізації обраних функціональних стратегій на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воркунова О.В. Конкурентные преимущества судоходных компаний / О.В. Воркунова // Развитие методов управления та господарювання на морському транспорті : зб. наук. праць. – Одеса: ОНМУ, 2004. – № 20. – С. 113-124.
2. Тимченко Г.А. Обоснование плановых решений в маркетинговой деятельности морских судоходных компаний : дис. канд. эк. наук : 08.00.05 / Г.А. Тимченко. – Москва, 2005. – 157 с.
3. Котлубай В.А. Оценка рейтинга судоходных компаний на фрахтовом рынке / В.А. Котлубай // Развитие методов управления та господарювання на транспорті : зб. наук. праць. – № 17. – Одеса: ОНМУ, 2003. – С.95-100.
4. Офіційний сайт Міжнародного економічного рейтингу «Ліга кращих» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://businessukraine.net/uk/orgcom>.

Стрелок И.И.

ОСОБЕННОСТИ РЕЙТИНГОВОГО ОЦЕНИВАНИЯ СУДОХОДНЫХ КОМПАНИЙ

В представленной статье изложен поэтапный расчет рейтингового оценивания судоходных компаний по предложенным методическим подходом, который позволяет исследовать не только финансовую, но и производственную, техническую, потребительскую, социальную, маркетинговую и другие сферы деятельности предприятия, которые в своих взаимосвязях создают определяющее влияние на эффективность его функционирования.

Ключевые слова: судоходные компании, поликритериальная методика, рейтинговое оценивание.

Strilok I.

FEATURES RATING ASSESSMENT OF SHIPPING COMPANIES

In the present article outlines a stepwise calculation of the rating assessment of shipping companies on the proposed methodological approach that allows you to explore not only financial, but also industrial, technical, consumer, social, marketing and other fields of activity of the enterprise, which in their relationships create a decisive impact on the efficiency of its functioning.

Keywords: shipping companies, acriteria methodology, the rating assessment.